

ljen u jednoj (relativno, ograničenoj) uspešnoj (kolektivnoj) pustolovini, kakva je bio fašizam, pokazao se, ako ne kao »susret planetarne tehnike i modernog čoveka« (Hajdeger), onda bar kao susret jednog teškog, olovnog pozitiviteta s vlastitom (ne)moćnošću apsolutne samoafirmacije, tj. univerzalnog posipanja olova po svemu *drugom*. Taj (relativni) uspeh se, ne samo na kraju, već od samog početka, pokazao kao najmračniji, najstrašiviji neuspeh ljudske istorije. Pustolovno čovekovo biće, koje je više nego zaokupljeno strastima, ne izmiče, dakle, unutar svojih istorijskih objektivacija i individuacija, toj dvosmislenoj ili dvoiličnoj veličini: veličini dela koje, takođe, može da bude zlodelo.

Načelo efikasnosti, uspešnosti, uzeto kao merilo, ne unosi naročiti red u taj dvosmisao. Jer, i jedna poražavajuća avantura (u koju ljudstvo može da bude »gurnuto«), na primer samoubilački otpor fašizmu u usponu, može u jednom trenutku da bude vrednija od svake »efikasne« pokornosti. Avanturizam se na taj način potvrđuje kao apstraktni, nemoćni čuvar vrednosti za jednu bolju budućnost. On se, u tom pogledu, bitno razlikuje od moralnog zanovetanja rasplakanog nad provalijom koja zjapi između onoga što jeste i onoga što »treba da bude«. Moralizatorska nemoć je odgođenost koja samu sebe odgađa, tj. »loša«, utopijska beskonačnost koja nije u stanju da makne prstom samo zato što od početka njome ne miče, što se od početka postavlja kao Isto, Identitet (ovog puta samo de-plasiran) koji ne poznaje i ne priznaje nikakvu *razliku*, nikakav *rizik*. Avantura, naprotiv, može da bude akciona, delatna potvrda jedne vrednosti, čak i onda kada je njen ishod poražavajući. Taj poraz ostaje u vidokrugu akcije: bliskost budućnosti koja se slama je mesumnjiva, u istoj onoj meri u kojoj je sumnjiv i neizvestan njen mogući pozitivan lik. Fašizam je na kraju bio pobeđen. Ali, vrednosti »slobodnog sveta«, koji je na njegovim ruševinama podignut, nisu bile time definitivno lišene dvosmisla... No, odmah primećujemo da je istorija isto tako i ogromno skladište bezbrojnih, poražavajućih pustolovina koje su za sobom ostavile samo pustoš, tj. nisu ostavile čak ni tu dvosmisleni i neodređenu budućnost, koja to nije samo u definitivnom odsustvu ljudi.

Ukratko, s one strane *prebrze* apologije ili diskvalifikacije avanture u istorijskom životu ljudi, postavlja se pitanje o njenoj fundamentalnoj *dvosmislenosti*: avantura je avanturistična, kaže Vladimir Jankélévitch, po samoj svojoj dvosmislenosti; već samim tim što je nekakav skok, vrtoglavi, razume se, u budućnost.

Naša praktična, rutinska, svakodnevna budućnost je, u izvesnom smislu, većito sada. Fabula je poznata još pre nego što biva ispričana. Ako tu i ima nekakve (kakve?) budućnosti, ona je već uračunata, u tom mlohavom *sada* koje pušta svoje lepljive krake u sve pore naše egzistencije. No, ta proračunatost sve ostalo smatra *ne-uračunljivim*, tako da o njemu i ne vodi računa, sem ako nije ugrožen njen identitet: što znači da samo o tome i vodi računa! Ključna svrha životnih kalkulacija je uspostavljanje reda, nekakve, kakve-takve doslednosti: načelna životna higijena... Manje je važno da li smo mi, subjekti, tu pretežno aktivni ili pretežno pasivni.

No, izgleda da upravo u toj sveopštoj rutinizaciji i fabulaciji života mi krijemo u sebi, od sebe, u našim infinitezimalnim gestovima od nas samih, tu glad za pustolovinama koja je jedan od mogućih likova gladi za budućnošću. Budućnost koju sluti ta skrivena, potisnuta glad je budućnost koja se ne uklapa lako u nikakvu unapred, apriori strukturiranu shemu. To je dvosmislena budućnost. Međutim, za razliku od utopijske ili eshatološke budućnosti — koja može da bude određena, ali kojoj nije određeno da »dode« — budućnost avanture je neodređena i izvesna jedino po tome što će njeno još-ne, kad-tad, biti *sada*. Ona je, dakle, bliska budućnost, blisko buduće vreme. Međutim, budućnost avanture je u isti mah i daleka budućnost, daleka tom sporohodnom pozitivitetu čiji ritam pulsira unutar dobro odmerenih dana, meseci i godina: ona je u tom pogledu vrhunska pometnja...

Fundamentalna dvosmislenost avanture unosi u svaku suviše strogu dijalektičku shemu nekakav nered, »konfuziju« (koja je bliska ljudskoj stvarnosti) i na taj način protivureći njenim »homogenističkim«, »monolističkim« i »konzervativnim« težnjama. Ona pruža konkretnu, a to znači *ljudsku* granicu svakog suviše, tj. prebrzo koherentnog dijalektičkog uma, bilo da je on dat kao regulativno načelo prakse ili kao daleka filofska totalizacija. Prema tome, dijalektika koja bi bila lišena te »poetike« dvosmisla, bila bi lišena svoje najdublje antropološke osnovanosti... Da bi to jednom »zagriženom« filozofu bilo blizu pameti, potrebno je da on, s one strane svake samrtničke ozbiljnosti i akademske čangrizavosti bude bar malo u stanju da se u svetu filofskih apstrakcija oseti kao mala Alisa u zemlji čuda.

NAPOMENE:

¹ Vladimir Jankélévitch, *L'aventure, l'ennui, le sérieux*, Paris, Aubier, 1963, str. 10.

² Pogledati odeljak posvećen Don Kihotu u Fukoovim *Rečima i stvarima*.

³ Roger Stéphane, *Portrait de l'aventurier*, Unio Général d'éditions, 1972, str. 141.

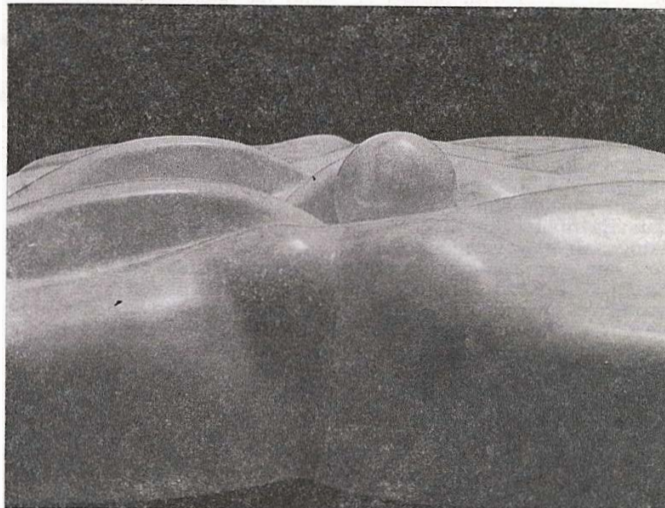
⁴ Bez sumnje interesantna knjiga V. Sutlića *Praksa rada kao znanstvena povijest* može da se uvrsti u najviše spekulativne doprinose ideologiji rada u okvirima marksizma.

⁵ Gaston Bachelard, *L'eau et les rêves*, osmo izdanje, str. 101.

⁶ Isto, str. 100.

⁷ G. Bachelard, *La psychanalyse du feu*, šesto izdanje, str. 39.

Ljubiša Jocić

da vratiš se zar

*vratiš se da nikad i nikud ne odeš
da ne odeš da ne vratiš se nikad i nikud
nikud se vratiš nikad da ne odeš
i nestaneš niz ulicu između prolaznika
ne prolaznika ne između prolaznika
već odeš niz ulicu praznu da ode
da odeš niz praznu ulicu i praznina da ode
uz tebe zar toliko je bilo prazno i pusto pa
si otišla da mislim da si u kupovinu otišla da
ne priznam da odeš da se spustiš niz ulicu
da dahćeš niz stepenice dok te u oči gledam
da se strmoglaviš spustiš ili steperik po stepenik
odeš da nestaneš kao veče iz misli čak s tela
slutnja sa čela me čeka*

*da ne odeš da budeš tu zar ne bi želela zar
da si otišla da žališ kad spustim knjigu i
dignem oči da nam se pogledi sretnu tvoje
oči da sretnem da budeš tu kad spustim umornu ruku
niz te stepenice kojim ode (nije se popela pitam)
da čujem da tu negde blizu dišeš a ne vrata otvorena
i vetar vetar samo da se po kući krećeš laganim šumom
talasa niz žal da petom po podu udaraš ravnomerno dok
slušam da dolaziš da prođeš kroz sobu u kojoj ja sam zar
da se iznenadim i trgnem i nasmešiš se i okreneš
na šalu ne na zbilju na san na vatru na vatreni vetar
ponesena vetrom vatre donesena da zastaneš i sedneš
kraj mene da uzmeš knjigu iz ruke mi i blago je odložiš
da bi mi nešto rekla a šta bi rekla šta ti odlaziš
zar ne vraćaš se zar kad se jednom ode i kad se vrati
ne vraća se nikad odlasci su bez povratka znaš niz ulicu*

*kao poslednji talas da spuštam ruke niz žal
zar da l' noć ili koga čekam zar neko je (možda)
doći hteo ili nešto da se zbude a šta i zašto
pitanja sva redom (isprazna ili puna smisla šta
kad ne znam ni koga ni šta pitam) da pitam koga
da pitam koga zar da pitam zar noć
noć tu ženu koju čekam ženu ili noć jedino
što znam je da čekam ali zašto (da li znam)
doćiće mislim kao nečujna sen nečujnosti sen
što priđe tren i nepostojećom rukom me
dirne podseti da pitam za vreme i gde sam jesam li
sasvim sam gde više nema obrisa ni vremena (čuj
možda bi se i vreme pitati moglo) mislim
praznina je ovo (mislim) mogu li da opstojim
u praznom što nisam čak ni zamislio (misli)
mogao bih da kažem da se sećam i da ne verujem
u to i čuteći stalnu tišinu da li tišinu i da li stalnu
sumnjam u tišinu se pretvorim ili se samo pretvaram
koga da zavaram da se survam nekud negde u nešto
što i nije nepomičan propadam kroz nešto što nije
tihu i nigde da sebe nigde dočekam da dočekam da
sačekam noć da odlučim razlučim ove strepnje bila je
možda pojavila se i otišla (a nisam ni znao)
kako da pređem nju izađem i da je dočekam kad ne znam
gde sam ni ko bar rukom da mogu da joj mahnem
da se pojavim kao topot divljih konja
i iznenadim je silno zar*